

A szomjas föld csak azt az esőt issza be mohón, amely elsőnek esik. Idegen népek hódoltak meg múzsájának, s ti csak akkor veszitek le már a kalapotokat, mikor őket látjátok meghajolva. Hálások vagytok-e vagy inkább hiúk? Dicsőséget adtok-e vagy részt kértek belőle? Mi az igaz?

Hogy csontfoga van az embernek, azt bölcsen rendelék az istenek, mert ha vas lenne, már rég a rozsdá ette volna meg...

Hát most már itt van ő vasból, s nincs semmilyen foga.

Zászlók lobognak szobra körül, díszküldöttségek jöttek mindenünnen; itt van a regényes felföld, itt a tündéri róna, s csüggnék a dicsőség jelvényei a szobráról, mint a gyümölcs a fán. Nem kíméltek semmi költséget, hogy megtiszteljék, versenyeztek megyék, városok. Idegen ország királyasszonya üdvözlétet küldi a nagy szellemnek. Azok is *fiífelle* nyújtják már a kezüket hozzá, akik a trónon ülnek. Pedig csak a kunyhóknak énekelt ő.

Kár, hogy már ősz van, és elmentek kedvenc madarai, a gólyák, akiket ő szeretett, és csak az emberek vannak itt, akik míg élt, nem eléggé szerették.

Ki érti meg, amit elhallgat az a másik? Hiszen elmondta egynehány-szor egyebütt.

Mindenki meghallgatta, de senki meg nem figyelte.

Elmondta, hogy ne fordítsuk meg a világrendet. A rögök a sírokra válók, s mi élő nagyjaink útjára hajigáljuk azokat, hogy a rózsákat sírjaikra ültessük aztán. Vagy mindenáron a rögökben kell teremniök a virágoknak?

Hányszor hangzott fel a szemrehányás, hogy a magyar szépirodalom hanyatlóban van, hogy a nemzetet megszállta a közöny, hogy nem pártolja, nem segít fejleszteni, gyarapítani szellemi vagyionunkat.

És ez mind igaz... igaz az utolsó szóig.

Minek jöttetek hát ide ünnepélyt tartani?

Petőfinek? Ne ámítsátok magatokat; Petőfihez nem ez a méltó ünnep.

Ti nem az örökséget becsülitek meg, amit hagyott. Ti csak tort ültök, lakomát csaptok, mert az nektek jólesik.

Hanem iszen érdekes is lenne, amint ott ültök a dús asztal körül a tízforintos lakománál, habzó kehellyel éltetve az ő szellemét, ha egyszerre feltáruna a szárnyasajtó, s belépne rajta egy idegen, akinek nincsen ebéd-bárcája, de meg jó ruhája se fáradt, öreg utas, porral lepetten s azt mondaná:

koponya vagyok, és az orvosi műtermekben szerepelek (megfordultam én már, kérem, tíz helyen is), a tudós doktor urak közül mindenik mást sütött ki felőlem. Az egyik fiatal leány koponyájának állít, a másik öreg férfiénak. Nem tudnak azok semmit. Hányszor gúnyolódtunk mi emiatt fölöttük a koponyatársaimmal.

– Hát mit akar diktálni?

– Lássá, én már vagy két hete nézem itt a tekintetes urat, amint az újságot csinálja, néha, amikor kedvem van, bele is nézek a közleményekbe... Mondhatom, csupa haszontalanságok! Jogászgyűlés... kultúregylet... majd a kemsieri találkozás... Nevetséges! Csak egy találkozás van, uram! Mikor a koponyák találkoznak ideát.

– Ön nagyon sötéten fogja fel a dolgokat.

– Csak az igazat mondom. Önök a műveltséget, az ismereteket terjesztik. Hát mi az? Önök az emberfejeket bélelik. S a halál kiszedi ezt a bélést a koponyákból... De ez mindegy! Ezúttal arról akarok önnel beszélni, ami engem legjobban botránkoztatott meg a közlemények közt.

– Mi az?

– Azt újságolják egy idő óta, hogy a dr. Török Aurél fel akarja ásatni a segesvári elesettek sírját, s ott a koponyák közül felösmerni és hazahozni a tekintetes Petőfi úrét. Igaz ez?

– Igaz.

– Hát ez, lássa, nem megy. Miért nem hagyják pihenni a szegény Petőfi urat? Minek rontják el azt a szép mítoszt, hogy eltűnt, ki tudja hova, ki tudja mikor...

– Bírni akarják csontjait.

Az teljességgel abszurdum – szólt a volt borbély –, mert lehetetlen lesz felösmerni. Hátha más koponyát hoznak el helyette?

– Hát az se lesz baj – mondtam.

– Mit, nem lesz baj? Hogy mondhatja azt? Hát tudja azt az úr, mi minden történt ideát minálunk? Elmondok önnek egy esetet. De előbb rágyújtok erre a cigarettre, ha megengedi.

Siettem tüzet adni a fecsegő koponyának.

„Vagy négy éve annak – kezdé lassú mesélő hangon a koponya –, dr. Farkas László dolgozószobájában több csontok között hanyódtam; voltak ott új és ócska csontok, amiket a nagy népszerűségű fiatal doktor görocsövön vizsgálgatott. Mi csontok ezalatt kedélyesen diskurálgattunk egymás közt. Az a téma volt szőnyegen, vajon igaz-e az, hogy föltámadás lesz.

temetőt szabályozták kiásván a sírokat, Megyeri csontjait minden áron meg akarták találni. Nem látszott nehéznek, mert tudva volt, hogy a barátjai az ő egyenes kívánságára egy teli boros palackot helyeztek melléje a koporsóba. Hát csak a palackot kellett megtalálni: az lesz a biztos jel. És képzelje mi történt? A sok száz sír közül hármat ástak fel olyat, amelyikben boros palack volt... Hüm! Valaha vígabban temették az embereket! (Biz az én anyjukomnak is eszébe juthatott volna!...)

– Ön tehát azt gondolja...

– Én azt gondolom, hogy Petőfinek bizonytalan lévén nemcsak a halálzási helye, de a születési is, a késő utókor még el sem találja hinni a létezését, kivált, ha ehhez még hozzájárulnak majd a hamis csontok is.

– Igen, megeshetik – hebegtem megadva magamat –, kétségbe fogják vonni, hogy Petőfi létezett.

– De egyre mégis jók Töröknek a hamis csontok – vigyorgott a koponya. – Hirdetni fogják, hogy ő létezett.

*

Hús széláramlat erősen becsapta kívülről a nyitott ablaktábláimat. Fölucsodtam a fantazmagóriából, s borzongva néztem szét.

A koponya ott állott a szokott helyén mozdulatlanul, a cigarettli most is a szájában, de meggyújtatlan, s én könnyökömré nehezedeve, félig álmodozóan firkálgattam a papirosra mindenféle krikszkrakszokat, olyanforma önkéntelenséggel, ahogy egy gondolatnélküli ember szokott, ha íráshoz fog.

Mindössze három sorom volt készen az egész tárcából.

Biz az elég esetlenül kezdődött. A következő három sor volt:

„Jókai noha nem keresett, mégis talált egy csillagot az égen.

Most a földben keres egyet.

De hátha éppen ez az, amit az égen talált?...”

(1885)